

“Ησυχασμός. Ο Πολιτισμός της καρδιάς”

/ Γνώμες

Κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις της Αποστολικής Διακονίας το βιβλίο «Ησυχασμός, ο πολιτισμός της καρδιάς» του Μητροπολίτη Αρκαλοχωρίου, Καστελλίου και Βιάννου κ. Ανδρέα Νανάκη. Προτάσσεται το “Εισοδικό,, (σ.21-34) κείμενο που «επί των τύπων των ήλων» θέτει υπαρκτά ζητήματα της Εκκλησίας μας, γραμμένο από τον Μητροπολίτη Γορτύνης και Αρκαδίας κ. Μακάριο.

- Γράφει ο Νικόλαος Κ. Παπουτσάκης (Δικηγόρος, μετ. Εκκλησιαστικού Δικαίου ΕΚΠΑ, ΜΔΕ Ποινικού Δικαίου ΑΠΘ)

Οι συγγραφείς είναι Μητροπολίτες στην Εκκλησία Κρήτης και βεβαίως του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Με βαθύτατο προβληματισμό για τα νυν εκκλησιαστικά δρώμενα και με άοκνη ποιμαντική δράση.

Ο Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ανδρέας, από το 2001, είναι στη Μητρόπολη Αρκαλοχωρίου, της οποίας τυγχάνει πρώτος Ποιμενάρχης. Ομότιμος Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης και με εμβριθή εκκλησιαστική γνώση.

Ο Σεβ. Γορτύνης κ. Μακάριος με μεταπτυχιακό δίπλωμα Σορβόνης είναι μουσικολογιώτατος με μεγάλη εκκλησιαστική και διοικητική εμπειρία. Οι δυο Μητροπολίτες προσθέτουν με το παρόν πόνημα μια ξεχωριστή ψηφίδα στο πολύπτυχο μωσαϊκό της Ορθόδοξης σκέψης.

Μετά τον σύντομο πρόλογο του Σεβασμιωτάτου κ. Ανδρέα (σσ. 13-20) ακολουθεί το «Εισοδικό» του Σεβασμιωτάτου κ. Μακαρίου. Στο «Εισοδικό» (σ.23-74) με το μεστό και ευθύβολο λόγο του ο συγγραφέας θέτει στο επίκεντρο, το ακανθώδες θεολογικό ζήτημα της λογοκρατίας, η οποία πηγάζει από την εγωπαθή δύναμη του ανθρώπου και εκδιπλώνεται σε δύο πεδία, εντός και εκτός του σώματος της Εκκλησίας. Ιδίως, εντός της Εκκλησίας η αναγωγή της πίστης, σε καθαράδιεργασία του μυαλού, αποκομμένη από την εμπειρική επικοινωνία με τον Θεό, μετατρέπει επικίνδυνα τη γνήσια σχέση Πατέρα (Θεού) –τέκνου (ανθρώπου) σε σχέση εντολέα – εντολοδόχου με ηθικιστικά στοιχεία και χριστιανικούς φαρισαϊσμούς (σ. 23). Ο αναγνώστης στο «Εισοδικό» κατανοεί την αναγκαιότητα της προσευχής, με την οποία ο νους γίνεται δεκτικός της Χάριτος, που φωτίζει τη σκέψη και το μυαλό. Η καρδιά μέσα από την προσευχητική διεργασία ειρηνεύει. Το μυαλό και η σκέψη δεν δρουν αυτόνομα και μακριά από τη Χάρη του Χριστού, με αποτέλεσμα τα έργα και οι πράξεις του προσευχόμενου ανθρώπου να είναι Χριστοφόρα, ειρηνικά και να αναπαύουνεαυτόν και αλλήλους.

Ακολουθεί το κείμενο του Σεβ. Μητροπολίτη Αρκαλοχωρίου κ. Ανδρέα Νανάκη, όπου η κεντρική ύλη του έργουδιαρθρώνεται σε δύο κεφάλαια και επιμερίζεται σε δεκαεπτά και δεκαέξι θεματικές ενότητες, αντίστοιχα.

Στο πρώτο κεφάλαιο (σσ. 75-145) παρουσιάζεται το ησυχαστικό κίνημα στον 13οκαι 14ο αιώνα. Στις επιμέρους ενότητες, ο συγγραφέας καταγράφει τις επικρατούσες συνθήκες, μέσα στις οποίες αναπτύσσεται ο ησυχασμός στην Αυτοκρατορία της Κωνσταντινουπόλεως και εστιάζει στους μεγάλους εκπροσώπους του, τον Άγιο Γρηγόριο τον Σιναΐτη και τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά. Στη συνέχεια ακολουθεί το αντιησυχαστικό ρεύμα, στον πυρήνα του οποίου εντοπίζεται η κυριαρχία της λογικής και του μυαλού, που θεωρεί τον Θεό

μία ιδέα και τον προσεγγίζει φιλοσοφικά. Αποφεύγοντας τους αφορισμούς επιλέγει τη μέση οδό. Παραθέτει τις αναλύσεις του Νίκου Ματσούκα (σσ. 132-134) προς τον οποίο οι δυο αρχιερείς μαθητές του αφιερώνουντο βιβλίο και δέχεται τον αρμονικό συνδυασμό «τῆς λόγιας καὶ τῆς χαρισματικῆς θεολογίας» (σ. 134).

Με συνεκτική επιδεξιότητα διαβαίνει στο δεύτερο κεφάλαιο (σσ. 147-218), στο οποίο αναδεικνύει την αδιάλειπτη συνέχεια του ησυχασμού, μέσα από τη ζωή ανθρώπων και του τελευταίου αιώνα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα του Αγίου Πορφυρίου, της Οσίας Σοφίας της Κλεισούρας και του Αγίου Σωφρονίου του Έσσεξ. Κεντρικό ζητούμενο για τον συγγραφέα είναι αφ' ενός η κατανόηση από τον σύγχρονο άνθρωπο, ότι ο ησυχασμός δεν ταυτίζεται μόνο με τον αναχωρητισμό, και αφ' ετέρου η ενσωμάτωση του ησυχαστικού προσευχητικού μηνύματος στην καθημερινότητά του (σ. 152). Ο ησυχασμός είναι προσευχητικό γεγονός και δεν αναπτύσσεται αποκλειστικά και μόνο σε ησυχαστικά περιβάλλοντα (λ.χ. μοναστήρια, ασκηταριά). Είναι εσωτερική κατάσταση προσευχής, δηλαδή πράξης, όπου κυρίως από τη Θεία Χάρη, κατευθύνεται στη θεωρία, θεογνωσία.

Στις τελευταίες σελίδες υπάρχει εικονογραφικό υλικό (σσ. 219-236) με ησυχαστικές προσωπικότητες της Εκκλησίας, κατάλογος βιβλιογραφίας (σσ. 237-240) και πίνακας ονομάτων και πραγμάτων (σσ. 241-245), που αναφέρονται στο κείμενο.

Το βιβλίο ξεπερνά τα όρια ενός εξειδικευμένου θεολογικού έργου. Απευθύνεται ευρύτερα στον σύγχρονο άνθρωπο, τον καταδιωκόμενο από την ταχύτητα, την πληροφοριακή σύγχυση και την εσωτερική αποξένωση. Διακονώντας τον σκοπό αυτό, ο συγγραφέας δεν εγκλωβίζεται στον θεολογικά αυτάρεσκο λόγο, αλλά τολμά να συζητήσει με τη σύγχρονη κοινωνία, για το πως μπορούμε να πορευθούμε με καρδιά συντετριμμένη και τεταπεινωμένη, σ' έναν κόσμο που μας θέλει σκληροτράχηλους και ανάλγητους. Για το πως, δηλαδή, θα ανακαλέσουμε τον βαθύτερο εαυτό μας, εκεί όπου φυλάσσεται η ταυτότητά μας, το κατ' εικόνα Θεού.

Το πόνημα, συνδυάζοντας τη θεολογική τεκμηρίωση με τη γλωσσική νηφαλιότητα, απηχεί στην πατερική παράδοση και προβάλλει τη διαχρονική πνευματική εμπειρία της εσωτερικής ησυχίας, ως πολιτισμό της καρδιάς, όπως πολύ εύστοχα διατυπώνεται στον υπότιτλό του.

Συνολικώς, πάντως, ο ησυχασμός, όπως αναδεικνύεται μέσα από το συγκεκριμένο έργο, δεν αποτελεί απλώς ιστορικό ή θεολογικό θέμα. Συνιστά θεμελιώδη πνευματικό άξονα, που διατηρεί ζωντανή τη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό, εντός του σύγχρονου κόσμου. Η συμβολή του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Αρκαλοχωρίου κ. Ανδρέα και Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Γορτύνης κ. Μακαρίου στο πεδίο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντική και επίκαιρη. Το βιβλίο αποτελεί μια

συνεκτική και θεολογικά τεκμηριωμένη πρόταση, που εκφράζει την πατερική παράδοση και την ενσωματώνει στις πνευματικές αναζητήσεις του σήμερα.